

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Virzība uz labāku piekļuvi zinātniskai informācijai: arvien lielāki ieguvumi no publiskajiem ieguldījumiem pētniecībā””

COM(2012) 401 final

(2013/C 76/09)

Ziņotājs: **Gerd WOLF**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2012. gada 17. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Virzība uz labāku piekļuvi zinātniskai informācijai: arvien lielāki ieguvumi no publiskajiem ieguldījumiem pētniecībā””

COM(2012) 401 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2013. gada 8. janvārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 486. plenārajā sesijā, kas notika 2013. gada 16. un 17. janvārī (16. janvāra sēdē), ar 151 balsi par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Piekļuve zinātniskajai informācijai ir būtisks priekšnoteikums sekmīgai pētniecībai un inovācijai, kā arī Eiropas konkurētspējai. Tā ietver zināšanu apriti starp pētniekiem, starp pētniecības partnerībām un jo īpaši starp pētniecību un uzņēmumiem, kā arī starp pētniekiem un iedzīvotājiem.

1.2. Ņemot vērā turpmāk minētos apsvērumus, EESK atbalsta Komisijas ierosinātos mērķus un priekšlikumus; Komiteja tajos saskata perspektīvu — ko tehniski var nodrošināt ar interneta palīdzību — atvieglot zinātnisko darbu un palielināt tā efektivitāti.

1.3. Lai sekmīgi īstenotu šos mērķus, arī turpmāk jānodrošina pētnieku autortiesību un intelektuālā īpašuma aizsardzība, nedrīkst būt apdraudēta zinātnes un pētniecības brīvība, kā arī pētnieki ir jāatbrīvo no efektivitāti mazinoša papildu darba un nevajadzīga administratīvā sloga.

1.4. Brīva piekļuve (ar interneta starpniecību) zinātniskajām publikācijām ļauj atbilstoši mūsdienu tehniskajām iespējām paplašināt un papildināt bibliotēku resursus. Tā ir ļoti noderīga un kļūst arvien izplatītāka, un to vajadzētu attīstīt un pilnveidot. Būtu jātiecas uz globālu simetriju starp Eiropu un ārpus Eiropas esošām valstīm.

1.5. Ir nepieciešama zinātniskās informācijas (pētījumu datu) uzglabāšana iespējamai vēlākai izmantošanai; pašlaik tā ir atzīta par labu zinātnisko praksi. EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu arī nākotnē atbalstīt tai nepieciešamo infrastruktūru.

Tiktāl, ciktāl datu uzglabāšana detalizētāk jānosaka projektu līgumos, kopīgi ar iesaistītajiem pētniekiem katrā konkrētajā gadījumā būtu jāpieņem lēmumi attiecībā uz apjomu, formātu, detalizācijas pakāpi un aprakstu (ar metadatiem).

1.6. No iepriekš minētā izriet jautājums par brīvu (t.i., vispārēju, globālu, bezmaksas, nekontrolētu un beznosacījumu) piekļuvi uzglabātajiem pētniecības datiem, izmantojot internetu. Šim jautājumam ir daudz aspektu, tas attiecas uz līdzšinējo zinātnes kultūru, un tam ir vajadzīga ļoti diferencēta un rūpīga pieeja. Ir tādas pētniecības jomas, kurās brīva ārējā pieeja var būt lietderīga un droša, savukārt daudzās citās jomās pret to ir būtiski iebildumi. Tādēļ vispārinoša pieeja šajā gadījumā nav ieteicama.

1.7. Tāpēc atsevišķos gadījumos iespējamus risinājumus pakāpeniski un eksperimentālā veidā vajadzētu balstīt uz jau tagad izmantoto brīvprātīgo pašorganizētas datu apmaiņas procesu (piemēram, CERN un *World Wide Web*) un, konsultējoties ar pētniecībā aktīvi nodarbinātajiem zinātniekiem, tos empīriski izmēģināt izmēģinājumu projektos. Tomēr ar to saistītajām administratīvajām procedūrām, ieviešot jaunas prasības vai papildu procedūras, nevajadzētu negatīvi ietekmēt tikai nesen uzsāktos vienkāršošanas pasākumus.

1.8. Tomēr, it īpaši, ja ir globāla simetrija starp Eiropu un ārpus Eiropas esošām valstīm, varētu būt lietderīga brīva piekļuve tiem datiem, uz kuriem balstītas brīvi pieejamas publikācijas, ja ar to saistītais papildu slogs ir pieņemams un pamatots.

1.9. Visi šie pasākumi ir saistīti ar dažām ievērojamām papildu izmaksām pētniekiem un pētniecības organizācijām. Tas būtu pilnībā jāņem vērā budžeta plānošanā un budžeta piešķiršanā.

2. Komisijas paziņojuma kopsavilkums

2.1. Paziņojumā ir izklāstīti pasākumi, ko Komisija plāno veikt, lai uzlabotu piekļuvi zinātniskai informācijai un palielinātu ieguvumus no publiskajiem ieguldījumiem pētniecībā.

2.2. Pasākumu mērķi ir šādi:

— piekļuve zinātniskajām publikācijām;

— zinātniskās informācijas saglabāšana;

— piekļuve pētniecības datiem.

2.3. Attiecībā uz piekļuvi zinātniskām publikācijām pašlaik ar zinātnisko publikāciju izdevniecībām tiek aspriesti divi modeļi:

— **“zelta” atklātā piekļuve:** publicēšanas izmaksas no lasītājiem (abonēšanas maksa) tiek pārliktas uz autoriem. Šīs izmaksas parasti sedz universitāte vai pētniecības institūts, ar kuru pētnieks ir saistīts, vai finansēšanas aģentūra, kas atbalsta pētniecību;

— **“zaļa” atklātā piekļuve** (pašarhivēšana): publicēto rakstu vai galīgo zinātniski recenzēto manuskriptu pētnieks arhivē tiešsaistes krātuvē pirms vai pēc tā publicēšanas vai vienlaikus ar tā publicēšanu. Pēc izdevēja pieprasījuma piekļuve šim rakstam nereti tiek atlikta (“aizlieguma periods”), lai abonenti varētu gūt papildu priekšrocības.

2.4. Turklāt ir iesniegts grafiks attiecībā uz šo mērķu pakāpenisku īstenošanu programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros.

3. Komitejas piezīmes

Izskatāmais temats attiecas uz brīvu, t.i., vispārīgu, bezmaksas, globālu un neierobežotu piekļuvi ar interneta starpniecību turpmākajām publikācijām un to pamatā esošajiem pētniecības datiem, kas vienlaikus ir pieejami arī digitālā formātā.

3.1. Iepriekšējie izteikumi

Jau atzinumā par tematu “Pētniecības iestāžu, rūpniecības nozaru un MVU sadarbība un zināšanu nodošana — būtiski inovācijas procesa priekšnosacījumi”⁽¹⁾ EESK ir aplūkojusi šeit izskatāmo jautājumu un sniegusi būtiskas piezīmes, kuras joprojām ir aktuālas. Tās ir vērstas uz mērķi uzlabot zināšanu apriti starp pētniecības partnerībām (īpaši starp pētniecību un uzņēmumiem). Kā būtisks faktors ir norādīta inovācijas un līdz ar to Eiropas konkurētspējas veicināšana. Tās attiecas arī uz pētniecības un inovāciju procesa rezultātā radīto intelektuālo īpašumu, kā arī mākslas un zinātnes brīvību⁽²⁾ ⁽³⁾.

3.2. Autortiesības un intelektuālais īpašums

No vienas puses, attiecībā uz pētnieku un pētniecības organizāciju autortiesībām un intelektuālo īpašumu ir runa par atzīšanu, ka izdarīts zinātnisks pirmatklājums, kas parasti dokumentēts autora attiecīgā publikācijā. No otras puses, ir runa par radošo procesu un iespējamu (dalītu) ekonomisku tiesību atzīšanu, kur jauni atklājumi var būt par pamatu inovācijām un izgudrojumiem, kam bieži piemēro arī patentēšanu. Tāpēc Komiteja atzīnīgi vērtē Komisijas paziņojumā (4.1. punkts) minēto norādi par to, ka “atklātās piekļuves politika neietekmē autora brīvību izvēlēties: publicēt vai ne. Tāpat tā netraucē patentēšanai vai citiem komerciālas izmantošanas veidiem [...]”.

3.3. Izgudrojumu novitātei nekaitējošs saudzēšanas termiņš

Jautājums par to, vai publicēt zinātniskos rezultātus agrīnā posmā un līdz ar to atteikties no jebkādam novitātes pretenzijām uz iespējamajiem izgudrojumiem, kas uz tiem ir balstīti, vai, lai novērstu šādu situāciju, sākotnēji aizkavēt publikāciju un tādējādi, iespējams, zaudēt prioritātes tiesības, piemēram, uz atklājumu, ir sarežģīta dilemma, kas var būt saistīta ar zaudējumiem. EESK atkārtoti iesaka attiecībā uz Eiropas Savienības patenta⁽⁴⁾ ieviešanu nodrošināt tā dēvēto novitātei nekaitējošo saudzēšanas termiņu, lai mazinātu šo dilemmu.

3.4. Patenttiesību gadījums

Desmitiem gadu ilgā attīstības procesā starptautiskajās patenttiesībās ir izveidojies pārdomāts līdzsvars starp sākotnējām intelektuālā īpašuma tiesībām, no vienas puses, un brīvu pieeju šādiem produktiem, no otras puses. Līdz ar to patentu pieteikumi tiek nodoti atklātībai pēc 18 mēnešiem un ikvienam ir brīvi pieejami arī tiešsaistē.

3.5. Pētniecības dati

Atkarībā no konkrētās jomas līdzšinējām procedūrām vairāk vai mazāk ir raksturīgi, ka

⁽¹⁾ OV C 218, 11.9.2009., 8. lpp., 3. punkts.

⁽²⁾ Eiropas Savienības Pamattiesību harta, 13. pants (2010. gada marts): “Tiek respektēta akadēmiskā brīvība”.

⁽³⁾ Piemēram, *Torsten Wilholt, FORSCHUNG & LEHRE*, 19. Jahrgang 12/12, 984. lpp., www.forschung-und-lehre.de

⁽⁴⁾ OV C 132, 3.5.2011., 39. lpp., 3.9. punkts.

i. attiecībā uz savāktajiem datiem, kas ir daļa no pētījuma, pamatojoties uz izejas datiem, vispirms tiek veikti pielāgojumi un pārbaudīti nepareizi mērījumi un kļūdas; iekšējo diskusiju gaitā tiek pārbaudīta un izvērtēta atbilstība un, ja nepieciešams, pirms pievienošanas apstiprinātai un uzticamai datu kopai un publicēšanas to salīdzina vai kombinē ar citiem mērījumu datiem, un

ii. iesaistītie pētnieki publikācijās ir pirmie, kas par tiem ziņo, interpretē rezultātus un izdara secinājumus.

3.6. Vispārējs atbalsts

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, EESK atbalsta Komisijas ierosinātos mērķus un priekšlikumus; Komiteja tajos saskata perspektīvu — ko tehniski var nodrošināt ar interneta palīdzību — atvieglot zinātnisko darbu un palielināt tā efektivitāti. Komiteja iesaka pakāpeniski attīstīt uzsāktos procesus vai pieejas, nodrošinot pastāvīgu atgriezenisko saikni ar zinātniekiem, kuri aktīvi darbojas pētniecības procesā. Tāpat ir jāņem vērā dažādu pētniecības nozaru īpatnības un jānodrošina efektivitāte, samazinot papildu darbu un administratīvo slogu pētniekiem. Nākamajā nodaļā ir izklāstīti turpmāki apsvērumi un ierobežojumi.

4. Komitejas īpašas piezīmes

4.1. Brīva piekļuve publikācijām

Brīva piekļuve (ar interneta starpniecību) zinātniskajām publikācijām ļauj atbilstoši mūsdienu tehniskajām iespējām papildināt bibliotēku resursus. Tā ir ļoti noderīga un kļūst arvien izplatītāka, un to vajadzētu aktīvi attīstīt un pilnveidot.

4.1.1. “Zelta” vai “zaļa” piekļuve

Tas, vai var un vai ir vēlme panākt vienošanos ar attiecīgajiem izdevējiem par “zelta” vai “zaļa” piekļuvi, ir pragmatisks un ar izmaksām saistīts jautājums. Svarīga ir vispārēja un ne pārāk novēlota piekļuve zinātniskām un tehniskām publikācijām, izmantojot internetu.

4.1.2. Pārmērīgas izmaksas

Ir izveidojies iespaids, ka vadošie izdevēji nosaka pārmērīgu samaksu. To varētu novērst lielāka konkurence attiecībās starp autoriem, redaktoriem un izdevējiem. Zinātnisku sasniegumu vērtēšanā ir nozīme tam, cik prestižā izdevumā tie ir publicēti. Tādēļ EESK mudina Komisiju kopīgi ar zinātniskajām organizācijām apsvērt turpmāku uzlabojumu iespējas. Turklāt nekādā ziņā nedrīkst ierobežot autoru brīvību izvēlēties konkrētos izdevumus.

4.1.3. Melnraksti

Komiteja atzīmē plaši izplatīto praksi rezultātus melnrakstu veidā, tostarp ar interneta palīdzību, padarīt pieejamus kolēģiem pirms publicēšanas akadēmiskajos izdevumos, kamēr tos izskata ārējie eksperti (vērtētāji). Tas pats attiecas uz referātiem simpozijos un konferencēs, kam ir ļoti svarīga nozīme, lai zinātniekus pulcētu kopā.

4.1.4. Starptautiskie nolīgumi — simetrija

Starptautiskā līmenī jāizvairās no būtiskas vienpusības starp ES un citām valstīm. Ja zinātniekiem un iedzīvotājiem visā pasaulē ir brīvi pieejama bezmaksas piekļuve ES izstrādātām zinātniskajām publikācijām ar interneta starpniecību, ir svarīgi, lai arī ES zinātniekiem un iedzīvotājiem būtu brīvi pieejama bezmaksas piekļuve šādām publikācijām citās valstīs. EESK atbalsta Komisijas centienus panākt šo simetriju ar starptautisku nolīgumu palīdzību. Tikai ar globālas informācijas plūsmu patiešām tiek atvieglots zinātniskais darbs.

4.1.5. Specializētas konferences un bibliotēkas

Vienlaikus Komiteja brīdina no priekšstata, ka atklātā piekļuve varētu padarīt par nevajadzīgiem vai nesvarīgiem citus veidus, kā dalīties ar informāciju un idejām. Darbs pie datora nevar aizstāt stimulējošo ietekmi, ko rosina diskusijas vai intelektuālā vide bibliotēku vai konferenču gaisotnē.

4.2. Datu glabāšana

Vairums vadošo pētniecības organizāciju jau ir iekļāvušas datu glabāšanu savos noteikumos par labu zinātnisko praksi. Ņemot vērā pašreizējos lielos datu apjomus, šis uzdevums pirmām kārtām ir saistīts ar jautājumu par pieejamajiem resursiem un infrastruktūru, t.i., ievērojamas izmaksas par iekārtām un personālu, lai validētu datu apjomus un vajadzības gadījumā šķīrotu, saspiestu, saīsinātu un dzēstu jēldatus, kā arī tos aprakstītu ar metadatu palīdzību, nezaudējot svarīgu informāciju. Pienācīga uzmanība jāpievērš izmaksām un ieguvumiem.

4.2.1. Veicināšana, ko veic Komisija

Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas līdzšinējos un plānotos turpmākos pasākumus, lai sekmētu pētniecības datu uzglabāšanu un šim nolūkam nepieciešamo infrastruktūru.

4.2.2. Specializēti risinājumi

EESK ir vienprātis ar Komisiju par to, ka nav jāmeklē vispārīgi risinājumi, bet gan katra nozare pati nosaka, cik lielā mērā un ar kādiem resursiem tiek nodrošināta datu uzglabāšana un cik tālejoši normatīvi ir jānosaka. Šim nolūkam vajadzētu izmantot pēc iespējas atvērtākus un starptautiskus standartus, lai nodrošinātu savstarpēju izmantojamību.

4.3. Brīva ārējā piekļuve datiem

Komisijas un citu iniciatīvas atbalstītāju nodoms veicināt brīvu (digitālo) piekļuvi pētījumu datiem ⁽⁵⁾ jo īpaši ir vērsts uz šādiem mērķiem:

- a) paaugstināt zinātnisko diskusiju kvalitāti, ņemot vērā, ka vairumā gadījumu izpratne un detalizēts novērtējums par publicēto pētījumu ir atkarīgs no piekļuves vērtējamajiem datiem un to novērtēšanas instrumentiem;
- b) datu turpmākās izmantošanas rezultātā palielināt datu izstrādāšanai iztērētā publiskā finansējuma atdevi.

Šiem mērķiem Komiteja principā var pilnībā piekrist.

Tomēr jautājums ir par to, ar kādiem instrumentiem, cik diferencētā veidā un cik tālejoši tas būtu jāveic, kādas ir ar to saistītās papildu, tostarp administratīvās izmaksas, vai gaidāmie ieguvumi šīs izmaksas attaisno, un kādi ir pretargumenti šai iecerei.

4.3.1. Pašreizējā prakse

Zinātniskās pētniecības būtiska iezīme ir tā, ka zinātnisko atklājumu procesam un to pamatā esošajiem datiem un avotiem jābūt saprotamiem un reproducējamiem, un no tiem izdarītajiem secinājumiem jāspēj izturēt jebkuras diskusijas un debates. Šim nolūkam zinātnes aprindās darbojas labi izveidotas un veiksmīgas procedūras pirms publicēšanas, tās laikā un pēc publicēšanas, piemēram, semināri, konferences, ekspertīzes, salīdzinoši pārskati, informācijas un datu apmaiņa, personāla apmaiņa u.c. Šim nolūkam tiek izmantoti arī mūsdienīgi digitalizācijas programmas līdzekļi. CERN ⁽⁶⁾ izstrādātais un kopīgi ar partneriem attīstītais *World Wide Web (www)* ir paredzēts tieši datu apmaiņas mērķim.

4.3.2. Papildu pasākumi

Tādējādi attiecībā uz Komisijas priekšlikumiem ir runa par to, kā šos līdzšinējos pašorganizācijas procesus var papildināt, uzlabot, vienkāršot un padarīt efektīvākus. Šim nolūkam paredzētie konkrētie papildu pasākumi Komisijas paziņojumā nav norādīti pietiekami skaidri; acīmredzot, cita starpā ir paredzēti izmēģinājumu projekti.

4.3.3. Problēmas — neiespējamības gadījumi

Tā kā jau ir norādītas ar brīvu piekļuvi saistītās cerības, būtu jāaplūko arī risināmās problēmas, izņēmumi un neiespējamības gadījumi. Pēdējie ir, piemēram, šādi:

- konfidencialitāte attiecībā uz inovatīvām izstrādātnēm, jo īpaši sadarbībā ar rūpniecības uzņēmumiem (MVU); patentu jautājumi;

⁽⁵⁾ Piemēram, www.royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/policy/projects/sape/2012-06-20-SAOE.pdf, www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/2359-12.pdf

⁽⁶⁾ Eiropas Kodolpētījumu organizācija.

— pacientu datu konfidencialitāte medicīniskos pētījumos;

— (pētnieku un pētniecības organizāciju) autortiesību nodrošināšana attiecībā uz datiem;

— pārpratumi saistībā ar datu iegūšanu un interpretāciju, t.sk. sekām;

— eksporta kontroles tiesību ierobežojumi attiecībā uz tehnoloģiju pārņemšanu;

— globālas simetrijas nodrošināšana starp ES un trešām valstīm;

— personāla un aprīkojuma izmaksas, kas nepieciešamas, lai izfiltrētu būtiskos datus no bieži vien nepārskatāmiem jēdatu apjomiem un padarītu tos vieglāk saprotamus trešajām personām.

Minētās problēmas acīmredzami ir šķērslis brīvas piekļuves pētījumu datiem vispārējai ieviešanai.

4.3.4. Diferencēšana

Tāpēc ir vajadzīga diferencēta pieeja. Komiteja atzīst, ka ir jomas, kurās atvērta ārējā piekļuve pētījumu datiem var sniegt priekšrocības, piemēram, meteoroloģiskie dati, ģenētiskie dati, demogrāfiskie dati un citi skaidri noteikti un statistiski nozīmīgi dati (kaut arī šeit būtu jāprecizē jēdziena “dati” definīcija).

Vienlaikus Komiteja iesaka ievērojami piesardzīgāku pieeju, piemēram:

i. attiecībā uz eksperimentiem ar augstu sarežģītības pakāpi, piemēram, pašrinātājiem vai izmēģinājuma iekārtām kodolpētniecības jomā,

ii. attiecībā uz visu veidu kopdarbību rūpniecisko pētījumu jomā, tostarp MVU.

4.3.5. Jo īpaši attiecībā uz pēdējo gadījumu Komiteja saskata iekšēju pretrunu starp konkrētajiem mērķiem, no vienas puses, veicināt atvērto piekļuvi pētījumu datiem un, no otras puses, pastiprināti atbalstīt inovāciju, koncentrējoties uz publiskā un privātā sektora partnerību u.tml., kur konfidencialitātei ir īpaši svarīga nozīme. Tomēr centieni panākt līdzsvaru starp šiem pretrunīgajiem mērķiem, nošķirot “nekaitīgus” datus, piemēram, fundamentālās pētniecības jomā, un novatoriskus datus, piemēram, lietišķās pētniecības jomā, nav bez riska, jo šādam “*a priori*” dalījumam ir vajadzīgs skats uz nākotni. Visbeidzot, tieši revolūcionāras jaunas atziņas t.s. fundamentālajā pētniecībā var

būt īpaši inovatīvas un pārāk agrīnas publicēšanas gadījumā var novest pie patenta aizsardzības zuduma (sk. arī 3.3. punktu). Tāpēc šeit ir vajadzīgs līdzīgs pragmatisks risinājums “normālas” publicēšanas gadījumā (sk. arī 3.2. punktu un Komisijas paziņojuma 4.1. punktu).

4.3.6. Brīvprātība

Tāpēc attiecīgajos pētniecības projektos iesaistītajiem pētniekiem jāatstāj iespēja brīvi lemt, vai, kad un cik detalizēti projektā iegūtos datus ar attiecīgiem nosacījumiem padarīt brīvi pieejamus. CERN piemērs parāda, ka šeit izskatāmajiem mērķiem vairāk atbilst brīvprātīgi augšupēji procesi, nevis uzspiesti noteikumi. Komiteja iesaka vairāk uzticēties zinātnes sistēmas pašorganizācijas spēkiem. Jāizvairās no jebkuras piespiedu iejaukšanās (sk. 4.3.10. punktu) līdz šim ļoti veiksmīgajā, bet vienlaikus arī sensitīvajā zinātnes kultūrā.

4.3.7. Dati no publikācijām

Piemēram, varētu apsvērt iespēju elektroniski sagatavot un padarīt atklāti pieejamus izvēlētos brīvi datus, kuri ir pamatā brīvi pieejamām publikācijām (sk. 4.2. punktu), kopā ar pašām publikācijām. Tomēr arī šajos gadījumos ir jājaudā un jāpārbauda, vai paredzētais ieguvums, trešajām personām tos izmantojot tiešsaistē, patiešām ir pamatots, ņemot vērā ar to saistīto papildu slogu sākotnējiem autoriem, kas viņus atrauj no veicamā pētniecības darba.

4.3.8. Izmēģinājums

EESK atbalsta Komisijas centienus ne visai sarežģītā un attiecīgi piemērotā jomā vispirms uzsākt sākotnēju izmēģinājuma projektu un tādejādi iegūt pieredzi. Būtu jāinformē par panākto pievienoto vērtību.

4.3.9. Birokrātija un pieņemamība

Ievērojamo neapmierinātību daudzu pētnieku vidū par pārmērīgo birokrātiju, ko Komisija radījusi pieteikumu un publiskā iepirkuma procedūru jomā, ir nedaudz mazinājuši centieni ieviest vienkāršojumus un nodrošināt nepārtrauktību (?) attiecībā uz atbalsta instrumentiem. To varētu no jauna saasināt vāji izstrādātas jaunas prasības, iejaukšanās pētniecības darbā un jauni birokrātiski šķēršļi.

4.3.10. “Līdzekļu devēja” interese

Diskusijās par iepriekš minētajiem jautājumiem izvirzās jautājums arī par to, vai un cik tālejoši “līdzekļu devējs” vai “nodokļu maksātājs”, ko šeit pārstāv Komisija, kā nosacījumu finansiāla atbalsta sniegšanai varētu pieprasīt pētniecības datu brīvu pieejamību internetā. Neskarot 3.1. un 3.2. punktā minēto, šis jautājums nav šā atzinuma uzmanības centrā. Komiteju vairāk interesē jautājums par to, ar kādu pētniecības finansēšanas un pārvaldības praksi, jo īpaši “līdzekļu devēju” interesēs, var panākt vislabāko zinātnisko un ekonomisko rezultātu.

4.4. Papildu slogs pētniecības budžetiem

Visi pasākumi, ko ierosinājusi Komisija, atbrīvo informācijas (publikāciju, datu) saņēmējus no maksas par minēto informāciju. Tā vietā šīs izmaksas jāsedz datu un publikāciju izstrādātājiem, t.i., pētniekiem un viņu organizācijām. Tādējādi šīs izmaksas jāsedz no attiecīgajiem pētniecības budžetiem, un attiecībā uz ES finansējumu — no programmas “Apvārsnis 2020” budžeta. Tāpēc šīm izmaksām būtu jāatspoguļojas attiecīgajās atbalsta summās.

4.4.1. Saistībā ar atvērtu piekļuvi zinātniskajām publikācijām attiecīgajiem pētniecības budžetiem ir jāsedz ne tikai izmaksas jaunu pētniecības rezultātu radīšanai, bet arī ar vispārējas piekļuves nodrošināšanu saistītās izmaksas.

4.4.2. Tas pats attiecas arī uz datu glabāšanas apjomu palielināšanās un ar to saistītajām personāla un infrastruktūras izmaksām (piemēram, 4.4.3. punktā).

4.4.3. Visbeidzot tas, protams, attiecas, uz tām papildu izmaksām, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu publisko piekļuvi visiem vai izvēlētiem pētniecības datiem.

4.5. Iespējamie pārpratumi

Komitejai ir iespāids, ka dažādas politiskās diskusijās paustas prasības un argumenti par brīvu piekļuvi vismaz daļēji ir balstītas uz maldīgiem priekšstatiem par zinātniski pētnieciskā darba metodēm un par parasto iedzīvotāju spēju interpretēt zinātniskos datus: zinātniskās publikācijas parasti ir saprotamas tikai ekspertiem, kas darbojas attiecīgajā jomā; tādejādi, izmantojot brīvu piekļuvi, noderīgu informāciju parasti iegūst tikai eksperti. Tas pats attiecas uz piekļuvi pētniecības datiem.

4.6. Informācija iedzīvotājiem un politikājiem dalībniekiem

Tāpēc ir īpaši svarīgi, lai būtisku informāciju par jaunām zināšanām saņemtu arī nespeciālisti. Komiteja vairākkārt ir uzsvērusi šādu plašsaziņas līdzekļu nozīmību un atzinusi Komisijas centienus šajā jomā, tostarp saistībā ar CORDIS (8). Īpaši svarīgi ir iesaistīt tos zinātniekus, kuriem piemīt spēja vispārēji saprotamā veidā izskaidrot zinātniskās atziņas savā jomā. Visbeidzot, ir svarīgi arī, lai politiskie dalībnieki būtu pēc iespējas labāk informēti par zinātnisku atklājumu saturu un nozīmi un par turpmākās pētniecības perspektīvām, lai tādejādi spētu pieņemt pamatotus lēmumus.

(7) OV C 48, 15.2.2011., 129. lpp.

(8) http://cordis.europa.eu/home_en.html

4.7. Ekspertīzes pieejamība

Uzņēmumi un pilsoniskās sabiedrības organizācijas bieži sūdzas par nepietiekamu piekļuvi specializētai ekspertīzei. Tāpēc arī īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir svarīgi, lai tiem būtu pieejams vismaz viens iekšējs vai ārējs kompetents eksperts vai piekļuve attiecīgai padomdevējai organizācijai. Turklāt Komiteja atsaucas, pirmkārt, uz saviem ieteikumiem (kas izklāstīti iepriekšējā atzinumā ⁽⁹⁾) Komisijai izveidot īpašu meklētājprogrammu šajā jomā un, otrkārt, uz Eiropas Patentu iestādes

piedāvāto meklētājprogrammu ⁽¹⁰⁾, ar kuras palīdzību tagad var atrast lielāko daļu pasaules jaunāko patentu aprakstu.

4.8. Piekļuve iepriekšējām publikācijām tiešsaistē

Ārpus šajā atzinumā aplūkotā temata, cita starpā arī humanitāro zinātņu aprindās, pastāv ieinteresētība ar interneta starpniecību padarīt elektroniski pieejamas senākas oriģinālās publikācijas. Komiteja katrā ziņā atzinīgi vērtē šajā virzienā vērstus centienus, taču tie nav šā atzinuma temats.

Briselē, 2013. gada 16. janvārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ OV C 218, 11.9.2009., 8. lpp., 3.2. punkts.

⁽¹⁰⁾ <http://worldwide.espacenet.com>